

ביאורים

לאחר שהבחין המהר"ל בין מצוות ביכורים, מעשרות וחלה מצד השלב המחייב בהפרשתם שמייצג את חלקי העולם - הפשוטים, המורכבים במקצת והמורכבים לגמרי, מבחין המהר"ל בין שלש מצוות אלה מצד הכמות הנדרשת להפרשה בכל מצווה מהן.

ביכורים צריך להפריש דווקא את הפרי הראשון שיצא מאותו סוג פרי. אין צורך בכמות מינימאלית של פירות אלא הפרי הראשון מחויב בהבאת ביכורים, גם אם לא יצמחו פירות נוספים חוץ ממנו, וכל השאר פטורים. זוהי המצווה שכנגד יסודות הבריאה שעומדים בפני עצמם.

במצוות המעשר אנו מחויבים להפריש דווקא עשירית. לשם כך אנו זקוקים לעשרה חלקים. כל חלק של מעשר שמופרש מקבל את ערכו רק מכוח תשעת החלקים הנוספים. למשל, מפרי אחד יפרישו עשירית מהפרי, מעשרה פירות יפרישו פרי אחד. החיבור בין החלקים אינו צריך להיות מוחלט אלא די שיקראו קבוצה אחת. מצווה זו היא כנגד הנבראים שמורכבים מכמה חלקים ששומרים על זהותם.

במצוות חלה אנו מחויבים להפריש דווקא החל מכמות של עשירית האיפה. יש שיעור מוגדר ממנו צריך להפריש. שיעור שחלקיו דבוקים ומחוברים זה לזה. מצווה זו היא כנגד הנבראים המורכבים מכמה חלקים הנהפכים לאחד.

דבריו אלו של המהר"ל מבארים מדוע מצוות התרומה אינה נכללת באלו המצוות למרות שגם היא נקראת 'ראשית'. הסיבה לכך היא שאין שיעור מוגדר להפרשת תרומה. אמנם חכמים חילקו שיש התורם בעין יפה, יש בעין בינונית ויש בעין רעה, אך מדאורייתא מספיק להפריש בכלשהו על מנת שנצא ידי חובת מצוות התרומה. לכן היא איננה נכנסת ל'מועדון' המצוות שבשבילם נברא העולם. את משמעות הדברים המהר"ל יברר בהמשך דבריו.

הרחבות

• אחריות על אחדות ישראל

מצוות חלה אינו כף, מפני כי מצוה זאת היא נגד הבריאה שמתחבר הכל יחד. המהר"ל כותב שמצוות חלה מורה על אחדות הבריאה. נתבונן מעט בפסוקי התורה המתייחסים למצוות החלה: "בבאכם אל הארץ... ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה... מראשית ערסתכם תתנו לה" (במדבר טו, יח-כא).

רבי קלונימוס קלמן הלוי דרש את הפסוקים: 'בבואכם אל הארץ' מסמל את תחילת צעידתו של האדם בעולם בו הוא מתחיל לקבל עליו עול מלכות שמים. 'חלה' היא לשון 'תפילה', בדומה ל'ויחל משה' [שמות לב, יא]. המילה 'גורן' דומה למילה 'גרן', ורומזת לתפילה שהיא בגרון. 'מראשית ערסתכם' מיד כשקם ממיטתו בבוקר.

ומפרש המאור ושמש: "שתיכף מראשית שתקומו מהמטה בבוקר בבוקר - תיכף תתפללו בעד כל ישראל שיהיו בריאים ויהיו להם כל טוב, כמו שהיה נוהג הרב הקדוש איש אלהים המנוח מו"ה משולם זושא זצוק"ל שהיה אומר בבוקר בבוקר תיכף בקומו ממטתו 'צפרא טבא על כל ישראל' (בוקר טוב לכל ישראל), וברכות ותפילות בעדם. וזהו תתנו לה' תרומה לדורותיכם, דהיינו בעד כל הדורות ישראל שירומו וינשאו עד למעלה למעלה" [מאור ושמש, שלח, בשם רבי מנחם מנדל מרימינוב].

וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה מֵאֵלֹהֵי ג' מִצְוֹת יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר הָרְאוּי לְכָל אֶחָד. שְׁהָרִי מִצְוֹת בְּכוֹרִים כְּאֲשֶׁר רוּאָה תְּאֵנָה אַחַת, עוֹשָׂה סִמּוֹן שֶׁהוּא לְבִכּוּרִים (ביכורים ג, א), וְאֶפְלוּ אֵין כָּאֵן כָּלֵל יוֹתֵר מִן אוֹתוֹ פְּרִי, הוּא נַעֲשֶׂה בְּכוֹרִים, וְאֵין צָרִיף שִׁיְהִי לּוֹ חֲבוּר עִם שְׂאֵר פְּרוֹת, 'רַק אִם יֵשׁ שְׂאֵר פְּרוֹת הֵם פְּטוּרִים מִן הַבְּכוֹרִים, שְׂאֵינָם רְאִשִׁית. וּמְכַל מְקוֹם, אֵין צָרִיף כָּאֵן קְבוּץ פְּרוֹת כָּלֵל, כִּי הַבְּכוֹרִים נִגְדָּה הַבְּרִיאָה שֶׁהֵם הַפְּשׁוּטִים, אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חֲבוּר בְּיַחַד. אֲבָל הַמַּעֲשֶׂר, שֶׁהוּא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, וְהֵנָּה צָרִיף חֲבוּר עֲשָׂרָה לְמַעֲשֶׂר, וְאֵז חֲנִיב בְּמַעֲשֶׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִגְדָּה הַבְּרִיאָה שִׁישׁ לְמִצְיָאוֹתָן הַחֲבוּר בְּיַחַד, אֶף עַל גַּב שְׂאֵין כָּאֵן עָרוּב גְּמוּר, מְכַל מְקוֹם הוּא חֲבוּר בְּכִמָּה, וְאֵינוֹ הִרְכָּבָה גְּמוּרָה. אֲמִנָּם מִצְוֹת חֲלָה אֵינוֹ כֶּף, מִפְּנֵי כִי מִצְוָה זֹאת הִיא נִגְדָּה הַבְּרִיאָה שֶׁמִּתְחַבֵּר הַכֵּל יַחַד*. וּבְנֻדָּאֵי אֵין סִפְק כִּי הַבְּרִיאָה הַפְּשׁוּטָה וְאֵין בָּהּ הִרְכָּבָה הִיא קִדְּם, וְאַחַר כֶּף הַבְּרִיאָה שִׁישׁ בָּהּ קִצְת הִרְכָּבָה, וְאַחַר כֶּף הַבְּרִיאָה שֶׁהִיא הִרְכָּבָה גְּמוּרָה. וְלִכְפֵּי מִצְוֹת בְּכוֹרִים תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּף מִצְוֹת הַמַּעֲשֶׂר, וְאַחַר כֶּף מִצְוֹת הַחֲלָה, שֶׁכָּל הִרְכָּבָה הִיא בְּאַחֲרוֹנָה.

[החייבים השונים של ביכורים, מעשר וחלה, כנגד חלקי הבריאה]

לכל אחת משלושת המצוות יש שיעור אחר בחיוב המצווה. ביכורים, כאשר רואה תאנה אחת, עושה בה סימן שהיא לביכורים. גם אם אין עוד תאנים בעץ, אותה תאנה היא בכורים, ואין צורך בחיבור בין תאנת הביכורים לתאנים נוספות,¹ אלא שאם יש תאנים נוספות אינן ביכורים, מפני שאין הן ראשית. בכל אופן אין צורך במצווה זו לכמה פירות, כי מצוות הביכורים היא כנגד בריאת היסודות הפשוטים שאין להם חיבור האחד אל השני. מצוות המעשר היא כאשר יש כאן עשרה, וצריך חיבור של עשרת הפרטים יחד כדי להתחייב במעשר. מצווה זו כנגד הבריאה השניה של ההרכבה השכנית, מצד אחד אין כאן הרכבה מוחלטת, אבל יש כאן חבור³ במובן מסוים. מצוות חלה שונה, היא כנגד הבריאה המורכבת, שהכל מתחבר לדבר אחד. אין ספק שהבריאה של היסודות הפשוטים היא ראשונה, אחר כך הבריאה שיש בה הרכבה מסוימת, ואחר כך הבריאה של ההרכבה הגמורה. לכן תחילה מצוות ביכורים, אחר כך המעשר ולבסוף החלה, שהיא ההרכבה האחרונה.

